

First Edition

وحدت د انگلیسی او عصري علومو مرکز

د کمپیوټر اسانه پېژندنه

Easy Introduction to Computer

لیکوال

صبغت الله (سلطاني)

د کمپیوټر اسانه پېژندنه

لیکوال

صبغت الله (سلطانی)

...

د کتاب پېژندنه

د کمپیوټر اسانه پېژندنه

د کتاب نوم

صبغت الله (سلطاني)

لیکوال

سلطاني صاحب

کمپوز او ډیزاین

لومړی

د چاپ لړ

2023/۱۴۰۲

کال

سريزه

د انسان په خټه کي اخښل سوي چي تل هڅه وکړي تر څو له نوي څخه ځان پوه او خبر کړي. دغه پلټنې د علومو، مدني او بشري او نورو علومو د موضوعاتو د پيدا کيدو سبب گرځي چي د تمدن په هر معيار او ډگر کي خاص بيا په يوه معاصره ټولنه کي يی رول زياتيږي .

کله چي مي د کمپيوټر اسانه پيژندنې کتاب باندي کار شروع کوه نو فکر کي مي ډير اسانه او ټولني ته به د يو ساده شي په توگه ښکاريدله.

د گوتو په کار شروع کيدو سره راته معلومه سوه چي د يو اسانه او خلص څه راټوليدل ډير اسانه نه دي. ما خپله د يو ملي احساس په توگه معاصري زوريدلی افغاني ټولني ته د خپل ژوند ارزښتناکه برخه چي وخت دي وقف کړ او په خپلو عواطفو مي چي د کمپيوټر اسانه پيژندنه نومېږي د کمپيوټر زياتره برخي مي په اسانه توگه معرفي کړي چي د کمپيوټر زده کړه د نني عصر کي د علومو سرچينه بلل کېږي وليکي. د پوهنتون په لوري مي لومړي قدم په همدغه کتاب په ليکولو پيل کړ.

د خدای (ج) څخه ډير شکر گزاره يم چي زما ناوره وجود ته يی دومره وس ورکړ چي د خلگو د خدمت جوگه وگرځوي او خلگ ترينه گټه واخلي.

په درنښت

صبغت الله (سلطاني)

د موضوعاتو لړلیک

1	د کمپیوټر تعریف
1	د کمپیوټر څلور عمده دندې
2	د (Data) او (Information) ترمنځ توپیر
3	د (Data) ډولونه
4	د کمپیوټر ډولونه
5	د مایکرو کمپیوټر ډولونه
6	د کمپیوټر هارډویر
6	د هارډویر برخې
7	1 Keyboard/کیبورډ
10	Mouse (موزک)
13	د پروسیس کولو آلې (Processing Devices)
13	۱) پروسیسر (Processor, CPU, Micro Processor)
15	ذخیره کوونکي آلې (Storage Devices)
16	د هارډیسک ډولونه د جوړښت له مخې
16	د هارډیسک ډولونه د موقعیت له مخې
17	د کمپیوټر د حافظې د اندازه کولو واحدات
18	خارجي آلې (Output Devices)
19	هغه آلی چې هم (input) وي او هم (Output)
20	لاینونه او د هغوی ساکتونه (Cables and Ports)
21	د کمپیوټر سافټویر (Software of Computer)
21	د سافټویر ډولونه
22	څنگه یو ښه کمپیوټر رانیسو!!

د کمپیوټر تعریف

* کمپیوټر د Compute له کلمې څخه اخستل سوي چې معنا یې محاسبه یا شمېرنه ده.

* په اصطلاح کې هغه بریښنايي ماشین دی چې د لیکلو لپاره، د حسابداري لپاره، رسامي لپاره، د ډیزاین لپاره، د پروگرام جوړولو لپاره، د ویدیو لیدلو لپاره، د گیم کولو لپاره او انټرنیټ د استعمال لپاره ورڅخه ګټه اخستل کېږي.

* **یا په بل عبارت:** یو بریښنايي ماشین دی چې د (user) استعمال کوونکي څخه (data) یعنې (input) اخلي او په هغه باندې پروسیس ترسره کوي او دوباره یې (user) استعمال کوونکي ته په (output) ډول ښیي.

* **او یا هم په بل عبارت:** کمپیوټر یو بریښنايي ماشین دی چې یو لړ محاسبي او منتقي اجزات ترسره کوي

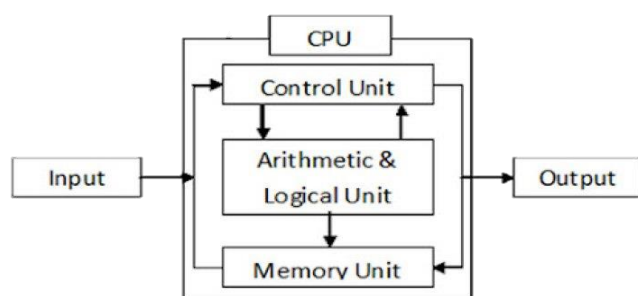
د کمپیوټر څلور عمده دندې

(۲) پر معلوماتو باندې پروسیس (Process)

(۴) د معلوماتو وړاندې کول (Output)

(۱) د معلوماتو اخیستل (Input)

(۳) د معلوماتو ذخیره کول (Storage)

(۱) د معلوماتو اخیستل (Input)

کله چې کمپیوټر ته کوم معلومات داخلو هغه ته input وایي.

مثلاً: د بټانو وهل، د موز څخه کار اخستل، د مایکروفون په واسطه سره د اواز ثبتول او نور.

(۲) پر معلوماتو باندې پروسیس (Process)

کله چې په input کومه عملیه ترسره کېږي هغه ته process وایي.

مثلاً: کله چې موږ ولیکو چې ۵+۲ خو کېږي نو دا پروسیس کېږي او راته وایي چې ۷ کېږي او یا هم موږ په کمپیوټر کې په یو شی پسي لټون کوو نو د پروسیس څخه وروسته موږ ته وایي چې دا شی دلته پروت دي.

(۳) د معلوماتو ذخیره کول (Storage)

کوم ځای کې چې د input معلومات ذخیره کېږي هغه ته Storage وایي.

مثلاً: کله چې موږ د کمپیوټر څخه د ۵+۲ جواب وغواړو نو کمپیوټر ۷ له ذخیره کولو څخه وروسته ښیي یا هم د نورو ډاټا لکه ویډیو گانو، ایډیوگانو، تصویرونو، فایلونو او نورو ذخیره کول.

(۴) د معلوماتو وړاندې کول (Output)

کله چې د input معلومات په سکرین معلوم شي دی ته output وایي.

مثلاً: ۵+۲ جواب چې ۷ کېږي اوټپوټ بلل کېږي او یا هم د سکرین پر مخ چې موږ کوم شی وینو او یا له سپیکر څخه کوم اواز راوځي او دي ته ورته مثالونو ته (output) وایي.

د (Data) او (Information) ترمنځ توپیر

(Data) اطلاعات یا معلومات

نا پروسیس شوي معلومات عبارت دي له (Data) څخه.

مثلاً: د ۵+۲ جواب چې ۷ کېږي پکښې ۵+۲ (Data) ده یعنې د پروسیس دمخه معلوماتو دي او یا هم زموږ او ستاسې په هارډیسکونه کې چې څه پراته دي ډاټا بلل کېږي.

(Information) معلومات

پروسیس شوي معلومات عبارت دي له (Information) څخه.

مثلاً: د ۵+۲ جواب چې ۷ کېږي پکښې ۷ (Information) دي یعنې پروسیس شوي معلوماتو دي.

د (Data) ډولونه

(1) الفبا معلومات (Alphabetic)

هغه معلومات دي چې الفباء حروف پکښې کي وي. لکه: احمد، افغانستان، کمپیوټر، میز او چوکۍ

(2) عددي معلومات (Number / Numbaric Data)

هغه معلومات چې عدد پکښې کي وي: ۱۴۳۵۴۶۷۵۷

(3) کپ معلومات (Alphanumeric Data)

هغه معلومات چې الفبا حروف، عدد او سمبول پکښې وي لکه: اساس: ۱۲۰

(4) تصويري معلومات (Picture / Image Data)

هغه معلومات چې عکسونه پکښې وي.

(5) ویدیو یی معلومات (Video Data)

هغه معلومات چې ویدیو شکل کي وي.

(6) غږیز معلومات (Audio / Sound Data)

هغه معلومات چې غږیز شکل کي وي.

(7) فایلې معلومات (Document Data)

هغه معلومات چې د فایل په شکل سره وي.

د کمپیوټر ډولونه

(۱) کمپیوټر د کار او جوړښت له مخې په دری ډولونو ویشل شوي دي.

1: Analog Computer

2: Digital Computer

3: Hybrid

(۱) انا لوگ کمپیوټر:

هغه کمپیوټر ته ویل کېږي فقط د یو شي اندازه معلوموي. لکه: د پترول پمپ ماشین، ستون والا ساعت، د اواز مکسر او نور.

(۲) ډیجیټل کمپیوټر:

هغه کمپیوټر ته ویل کېږي چې بریښنايي ټکنالوژي کاروي او د معلوماتو د تولید، پروسیس او ذخیره کولو وړتیا لري او هر څه په (0 او 1) شکل ذخیره کوي. لکه: اوسني کمپیوټرونه، برقي سامان الات، موبایلو نه او نور.

(۳) هایبرید کمپیوټر:

هغه کمپیوټر ته ویل کېږي چې هم د انا لوگ او هم د هایبرید خصوصیات ولري. لکه: د زړه د زربان ماشین او نور.

(۲) کمپیوټر د اندازې له مخې پر څلورو ډولونو ویشل شوي دي.

1: Mainframe Computer

2: Supper Computer

3: Micro Computer

4: Mini Computer

(۱) مین فریم کمپیوټر:

دا ډیر لوی کمپیوټرونه دي چې په لویو سوداګري او دولتي دفترونو، بانکو، هوایی شرکتونه او نورو ځایونو

کي استعمالیږي او همدارنګه په نوموړو کمپیوټرونو کي آنلاین ډاټا هم ذخیره کیږي.

(۲) سوپر کمپیوتر:

دا تر ټولو خورا پیاوړي کمپیوتر دي چې د لومړي ځل لپاره په ۱۹۶۰ م کال کې د امریکا د دفاع وزارت لپاره جوړ شو. ددې کمپیوتر استعمال په فضايي سازمانونو لکه ناسا، سپیس اکس، GPS سیستم او د هوا پېژندنې کې دی.

(۳) مایکرو کمپیوتر:

مایکرو کمپیوتر ته Personal Computer هم وایي. حجم یې کوچنی، په بیه ارزانه او څو ساعته جارج وړلای شي. دا کمپیوتر عموماً په کورونو، دفترونو او ښوونځیو کې استعمالېږي.

* یاد کمپیوتر د لومړي ځل لپاره د (IMB) کمپنۍ لخوا جوړ شو.

(۴) مینې کمپیوتر:

نوموړي کمپیوتر له مایکرو کمپیوتر څخه کوچنی او قوي دي او له مینې کمپیوتر څخه زیات وخت په ساحه کې کار اخستل کېږي چې ډیر سپک، قوي او لږ حجم لري.

د مایکرو کمپیوتر ډولونه

1) Desktop

2) Laptop

4) PDA (Personal Digital Assistant)

(۱) ډیسک ټاپ:

دا ډول کمپیوترونه په ظاهري بڼه ډیر لوی دي د میز په سر ایښودل کېږي. مستقیم په برق کې کار کوي چارج نسي ساتلای او ورڅخه په ادارو کې کار اخستل کېږي.

(۲) لپتاپ کمپیوټر:

لپتاپ کمپیوټر چې ډیر کم حجم لري په اساني سره د انتقال وړ دي. په خپل ځان کې بهري لري چې په ساعتونو په ځان کې برق ساتلای شي او موږ ورڅخه کار اخستلای شو.

(۳) پي ډي ای کمپیوټر:

دا ډول کمپیوټرونه ډیر کم حجم لري چې حتی په لاس کې هم نیول کېدای شي اوسني نوي ماډلونه یی ډیر چټک دي چې لوړه حافظه لري او په بیه هم گران دي لکه اوسني تلفونان:

د کمپیوټر هارډویر**(۱) هارډویر**

هارډویر د کمپیوټر هغه برخه ده کوم چې د لیدلو او لمس وړ وي.

Keyboard, Mouse, Monitor, System unit, Cables, RAM and etc.

د هارډویر برخي

1) Input Devices   2) Processing Devices   3) Storage Devices   4) Output Devices

۱) داخلي وسائل (input Devices)

۱) داځه وسایل دی چی دهغه په واسطه یی کمپیوتر ته معلومات دننه کیږي.

مثال: کیبورډ. موس. سکنر، تچ پېډ، مایک اوداسی نور.

1) Keyboard/کیبورډ

کیبورډ یوه (Input) آله ده چی ددی په واسطه کمپیوتر ته لیکل، عدد، سمبول او (Command) وردننه کولای شو.

د کیبورډ ډولونه

۱) لېن لرونکي (USB) کیبورډ:

هغه کیبورډ دي چی د USB لاین په واسطه د کمپیوتر سره وصل کیږي.

۲) بی لېنه (Wireless) کیبورډ:

هغه کیبورډ دي چی لاین نه لري او په بلوتوت د کمپیوتر سره وصل کیږي.

۳) لېزر (Laser) کیبورډ.

یوه لېزري رڼا کوي چې د کیبورډ بټي جوړوي پر هغو بټنونو بیا کار کېږي.

* Keys څه ته وایي

د کیبورډ بټنونه ته Keys وایي.

Alphabetic (A-Z)

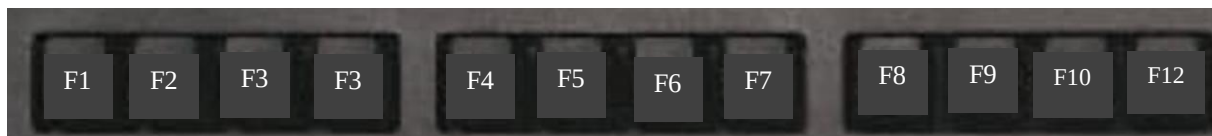

1)

2) Number keys

3) Function keys

4) Arrow keys /Direct

5) Numbaric keypad

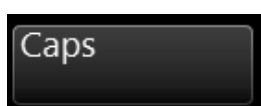
A: Space bar key:

پدی سره فاصله پیدا کېږي.

B: Cap Lock Key:

دا بټن چې کله On وي نو ټول حروف غټ لیکل کېږي او چې کله off وي نو بیا حروف کوچني لیکل کېږي.

C: Tab Key:

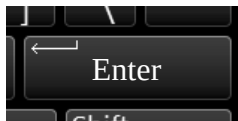
ددي بټن په وهلو سره نیم اینچ اندازه وهل کيږي.

D: ESC (Escape Key)

د Escape بټن د Cancel او No کار سرته رسوي.

E: Backspace Key:

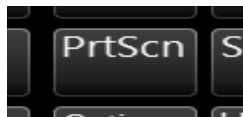
په دی بټن سره لیکل پاکولای سو او شاته په تللای سو.

F: Enter Key:

یاد بټن د yes او ok کار کوي او په واسطه سره یی پراگراف جلا کيږي..

G: Print Screen Key:

د دی په واسطه سره چې د Alt بټن ورسره ونیسو د Screen عکس اخستلای سو چې په Paint پروگرام کي ثبت کيږي.

1) Control Key

2) Alt Key

3) Shift Key

4) windows

5) Delete Key

6) Page Up

7) Page down

8) Insert

9) Home

10) End

11) Fnd

12) Keyboard's Touchpad:

ځيني کیبورډونه د Touchpad ساحه هم لري چی خاص د کمپیوټر د هغې په رقم کار کوي.

Mouse (مورک)

۲) موس یا (Mouse)

دا هم د کمپیوټر د داخلي آلو څخه دي چي په ضریعه سره کمپیوټر کي مختلف کارونه کولای شو لکه Open, Command press, Move, Select او نور.

د موس ډولونه

(لېن لرونکي (USB) موس:

هغه موس دي چي د USB لاین په واسطه د کمپیوټر سره وصل کیږي.

۲) بی لېنه (Wireless) موس:

هغه موس دي چي لاین نه لري او په بلوتوت د کمپیوټر سره وصل کیږي.

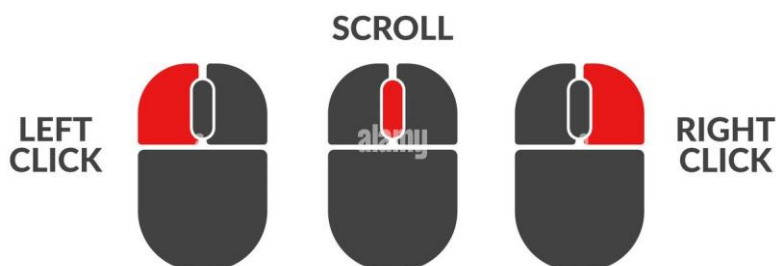

د موس پټني

1) Left Button (Primary Button)

2) Right Button (Secondary Button)

3) Scroll Wheel (Middle Button)

(۳) د موس اړبه (Scroll Wheel)

پدی سره کولای سو چي لاندې کارونه تر سره کړو.

Scroll Wheel	Zoom	Zoom In	نږدې کول
		Zoom out	لیرې کول
	Move	Move Up	لوړ تلل
		Move Down	لاندې تلل

د (Mouse Click) ډولونه

1) Left Click (Single Click)

د موس چپه بټن چي یو وار ووهل سي دی ته یو چپه کلیک وایی چي پدې سره (Command) وهل کيږي او انتخاب کيږي.

2) Left Click (Double Click)

د موس چپه بټن چي دوه واره ووهل سي دی ته ډبل چپه کلیک وایی پدې سره یو شی راخلاصیږي يعني د (Open) کار کوي.

3) Right Click

د موس رسته بټن ووهلو ته راسته کلیک وایی چي د دی کلیک په ووهلو سره مینیوگاني راخلاصیږي.

(۳) سکینر (Scanner)

سکینر یو ماشین دي چي د کمپیوټر له (Input Devices) څخه بلل کيږي چي د کاغذ پر مخ معلومات کپیوټر ته د عکس په شکل دننه کوي.

یا په بل عبارت هغه ماشین دي چي (Hard Copy) په (Soft Copy) بدلوي.

نوټ: سکینر اکثره وخت د پرنټرانو د سر په برخه کي وي.

٤) ټچ پېډ (Touchpad)

دا هم د کمپیوټر د (Input Devices) څخه دي چي په کمپیوټر کي موجود وي او د موس کار ځني اخستل کيږي البته په لاس سره.

نوټ: ځيني کیبورډونه هم د (Touchpad) ساحي لري.

٥) مایکروفون (Microphone)

مایکروفون یا په عامه اصطلاح مایک چي د کمپیوټر د (Input Devices) څخه بلل کيږي چي په واسطه سره کمپیوټر ته اواز دننه کيږي او یا اواز د ثبت لپاره کمپیوټر ته دننه کوي.

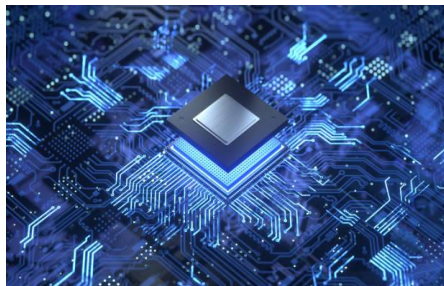
٦) کیمره (Camera)

کیمره هم د کمپیوټر د (Input Devices) څخه ده چي په واسطه یی د کمپیوټر څخه دباندي د چاپیریال عکس کمپیوټر ته دننه کوي.

د پروسيس کولو آلې (Processing Devices)

هغه آلو ته وايي چې (Data) په (Information) اړوي يعني پر داتا باندې پروسيس کوي.

(Processor, CPU, Micro Processor) (۱) پروسيسر

دا داسې يوه آله ده کومه چې د کمپیوټر ټولې د هارډویر او سافټویر کړنې ته لارښوونه کوي يا يې اداره کوي چې نوموړې آلې ته د کمپیوټر دماغ (Brain) هم وايي.

نوټ: (CPU) د (Central Processing Unit) مخفف دي.

نوټ: د (CPU) دوی مشهوره شرکتونه چې سي پي يو گانې جوړوي عبارت دي له (Intel) او (AMD) څخه.

(۲) سيستم يونيت (System Unit)

په سيستم يونيت کې ټولې هغه آلې يا پرزې شاملې دي چې د کمپیوټر په داخل کې شاملې دي.

لکه: Motherboard, Power Supply, Hard Disk, DVD Room, Cards and etc.

الف: اصلي تخته (Motherboard (Main Board)

دا په کمپیوټر کې هغه تخته ده کوم چې د کمپیوټر ټولې برخې هغه ته د هارډویر او يا د سافټویر سره نښلوي.

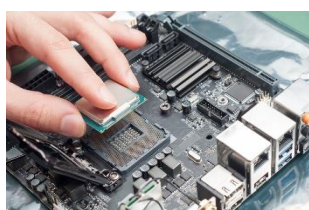
(Power Supply) پاور سپلاي (۱)

د دې آلي په واسطه سره د کمپیوټر لپاره د چارج جریان ساتل کېږي.

(CD/DVD Room) سي ډي روم (۲)

دا په کمپیوټر کې هغه ځای دي په کوم ځای کې چې (CD/DVD) اینډول کېږي.

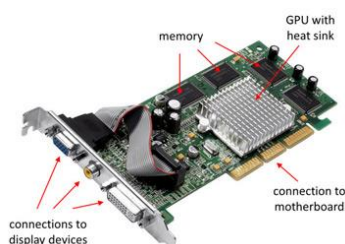
(CPU Slot) د سي ډي يو ساکت (۳)

دا په مادر بورډ کې هغه ځای دي چې پکښې (CPU) نصبېږي.

(RAM Slot) د رېم ساکت (۴)

دا په مادر بورډ کې هغه ځای دي چې پکښې (RAM) نصبېږي.

(Graphic Card, Video Card, Display Card) ګرافیک کارډ (۵)

د دې آلي په واسطه سره ویدیو او عکس سکرین ته چمتو کېږي.

(Sound Card) د اواز کارډ (۶)

د دې آلي په واسطه سره د کمپیوټر ټول اوازونه کنټرولېږي.

(Network Card) نیټ کارډ (۷)

د دې آلي په واسطه سره کمپیوټر د نورو کمپیوټرونو د شبکې سره نښلول کېږي.

(٨) ټي وي کارډ (TV Card)

د دي آلي په واسطه سره په کمپیوټر کي د ټلويزون او راډيو چينلونه پيدا کولای سو.

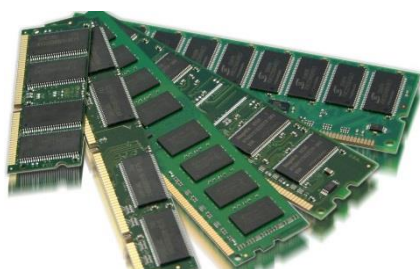
ذخيره کوونکي آلي (Storage Devices)

دا د کمپیوټر هغه آلي دي په کوم کي چي د کمپیوټر مکمل (Data) ثبتيږي يا هم ذخيره کيږي.

(١) رېم (RAM(Random Access Memory)

يادي حفظی ته د کمپیوټر موقتي حافظه وايی چي پکښي معلومات د لنډ وخت لپاره ساتل کيږي.

نوټ: (RAM) ته بدليدونکي حافظه (Volatile Storage) هم وايي او نوموړی حافظه هم په (GB) سره راځي.

(٢) دايمي حافظه (ROM(Read Only Memory)

دی ته د کمپیوټر دايمي حافظه وايی يعني دا هغه معلومات ساتي کوم چي د

کمپني له لوري پکښي ځای پر ځای شوي وي. لکه: BIOS(Basic Input and Output System)

(۳) هارډیسک (Hard Disk)

دا په کمپیوټر کې داسې ذخیره ده چې په کمپیوټر کې دایمي وي او پکښې بدلون راوستلای سو.

د هارډیسک ډولونه د جوړښت له مخې

(۱) (HDD) دا ډول هارډیسکونه چټک نه دي پکښې فلزي ډیسکونه موجود وي او اندازه یی تر

نورو ډیره وي.

(۲) (SSD) دا ډول هارډیسکونه خورا چټک او پکښې چپونه موجود وي د ډاټا د ثبت لپاره اندازه یی ثبت

HDD ته ډیره نه وي او په بیه کې هم گران دي.

د هارډیسک ډولونه د موقعیت له مخې

(۱) داخلي هارډیسک (Internal Hard Disk)

دا ډول هارډیسک په سیستم یونیت کې وصل وي یعنې په کمپیوټر کې دننه شتون لري.

(۲) خارجي هارډیسک (External Hard Disk)

دا ډول هارډیسک په کمپیوټر کې وصل نه وي د کمپیوټر سره د USB لاین په واسطه وصل کېږي.

۴) فلش یا USB(Universal Serial Bus)

Flash Drive یا Pen Drive دا هم ډاټا په دايمي توگه سره ساتي او د ددی په واسطه سره معلومات له يوه کمپیوټر څخه بل کمپیوټر ته انتقالېږي.

۵) ډیسک (Disk)

هغه کیسټ چې په کمپیوټر کې د حافظې لپاره استعمالېږي هغه ته ډیسک وايي.

د ډیسک ډولونه

1) CD (Compact Disc) 700MB

2) DVD(Digital Video Disc) 4,5/9GB

د کمپیوټر د حافظې د اندازه کولو واحدات

د کمپیوټر د حافظې د اندازه کولو واحد عبارت دي له (0-1) Bit څخه چې (8 Bit) یو (Byte) کېږي.

Memory Units of Computer

1	Bit	(0-1)	7	PB(Peta Byte)	1024 TB = 1 PB
2	Byte	8 Bit = 1 Byte	8	EB(Exa Byte)	1024 PB = 1 EB
3	KB(Kilo Byte)	1024 Byte = 1 KB	9	ZB(Zeta Byte)	1024 EB = 1 ZB
4	MB(Mega Byte)	1024 KB = 1 MB	10	YB(Yuta Byte)	1024 ZB = 1 YB
5	GB(Giga Byte)	1024 MB = 1 GB	11	BB (Bronto Byte)	1024 YB = 1 BB
6	TB(Terra Byte)	1024 GB = 1 TB	12	GB(Geop Byte)	1024 BB = 1 GB

خارجي آلي (Output Devices)

خارجي آلي (Output Devices) هغو آلو ته وايي چې پروسيس سوي معلومات کارکونکي ته ښيي. يا په بل عبارت هغه آلي چې موږ ته له کمپیوټر څخه داسي معلومات راکوي چې موږ يې وینو او اورو هغه ته خارجي آلي وايي.

(۱) مانیتور (Monitor)

مانیتور یا هم د کمپیوټر سکرین د کمپیوټر د (Output Devices) څخه دي چې موږ ته هر هغه څه ښيي موږ یې په کمپیوټر کي کوو او دری ډوله دي لکه: لومړی (CRT) دوهم (LCD) دریم (LED)

(۲) پرنټر (Printer)

پرنټر هم د کمپیوټر د (Output Devices) څخه دی چې موږ ته ساپټ کاپي په هارډ کاپي بدلوي.

د پرنټر ډولونه

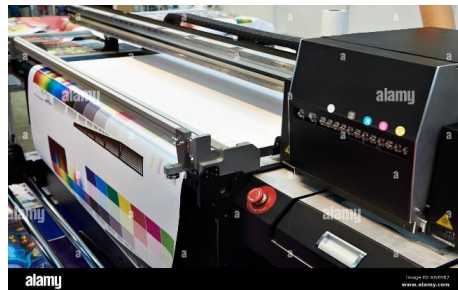
(۱) پرنټران د کار له پلوه په دوه ډوله دي (۱) Ink jet (۲) Laser Jet

(۲) همدارنګه د چاپ له پلوه هم په دوه ډوله دي (۱) رنگه (۲) ساده

(۳) پلټر (Plotter)

پلټر هم د کمپیوټر د (Output Devices) څخه دی چې په ضریعه سره یی غټی لوحی یا بېنران چاپیږي.

(۴) پروجکتور (Projector)

پروجکتور د کمپیوټر د (Output Devices) څخه دی چې شعاعی ورڅخه راوځی چې د کمپیوټر صفحه پر دیوال یا کومه پرده ښکاره کوي.

(۱) سپیکر (Speaker)

سپیکر د کمپیوټر د (Output Devices) څخه دی چې د هغه په واسطه آواز راوځي.

هغه آلی چې هم (input) وي او هم (Output)

(۳) تچ سکرین (Touch Screen)

(۲) کیمره (Camera)

(۱) مایکروفون (Micro Phone)

لاینونه او د هغوی ساکتونه (Cables and Ports)

(۱) وي جي ای لاین او ساکت (VGA Cable and Port)

دا کیبل پروجیکټر او پلازما د کمپیوتر سره نښلوي.

(۲) ایچ ډي ایم ای لاین او ساکت (HDMI Cable and Port)

دا کیبل هم پروجیکټر او پلازما د کمپیوتر سره نښلوي خو دا کیبل بیا بیا اواز هم لېږدولای شي.

(۳) نیټورک لاین او ساکت (Network Cable and Port)

د دي کیبلونو په واسطه سره موږ کولای شو چي د څو کمپیوترونو یو نیټ ورک جوړ کړو او د انټر نیټ د وسلولو لپاره هم کارېږي.

(۴) پاور لاین او ساکت (Power Cable and Port)

د دي کیبل په واسطه سره کمپیوتر چارج ته تړلی شو.

(۵) یو ا ز بی لاین او ساکت (USB Cable and Port)

اوسني اکثره وسایل د USB کیبلونه په واسطه سره چارجېږي او یا نور کار ځني اخستل کېږي.

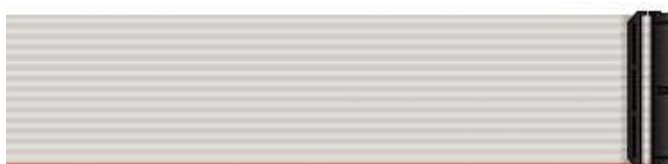
(۶) د گوشکو لاین او ساکت (Headphone Cable and Port)

د دي کیبلونو څخه د گوشکو او مایکونو لپاره کار اخستل کېږي.

(۷) ساتا او پاتا کیبلونه (Sata and Pata Cables)

دا کیبلونه د کارډونه او له مادربرد سره نښلوي.

د کمپیوټر سافټویر (Software of Computer)

ټول هغه (Programs) او (Applications) چې استعمال کونکي یې په کمپیوټر کې استعمالوي عبارت دي د کمپیوټر له سافټویر څخه.

د سافټویر ډولونه

- 1) System Software
- 2) Application Software
- 3) Customized Software

(۱) سیستم سافټویر (System Software)

پدې سافټویر کې هغه پروگرامونه شامل دي چې د کمپیوټر سیستم په کار راولي لکه: Operating System او Driver Software

عامل سیستم (Operating System)

دا هغه پروگرام دي چې په لومړي ځل کمپیوټر ته انستال کېږي او کمپیوټر په عمل راولي.

لکه: Windows, Linux and etc

ډرایور سافټویر (Auto Driver)

کله چې عامل سیستم کمپیوټر ته انستال کړو نو د کمپیوټر ځینې برخې کار نه کوي چې په ډرایور سره یې دا مشکل حلېږي.

(۲) پروگرام سافټویر (Application Software)

دا سافټویرونه د جلا جلا ضرورتونو د پوره کولو لپاره جوړېږي لکه:

- 1) MS Office
- 2) Photo Editor
- 3) Video Editor
- 4) internet
- 5) Recorder and etc.

(۳) یوټیلي سافټویر (Utility Software)

دا ډول سافټویرونه لکه د انټی ویروس، د بیک اپ او داسې نورو موخو لپاره سافټویرونه.

څنگه یو ښه کمپیوټر رانیسو!!

د یو ښه کمپیوټر د رانیولو لپاره باید دا لاندې لارښوونې په نظر کې ونیسو.

- ډیرې پیسې

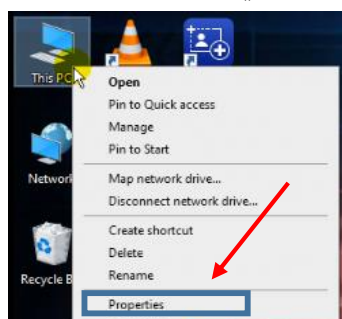
که چیرې غواړي یو ښه کمپیوټر رانیسي نو یو څه ډیرې پیسې پر ور کړي ځکه د ډیرو پیسو کمپیوټر ښه وي.

- کمپني

د کمپیوټر د رانیولو په وخت کې باید کمپیوټر د یوې ښه کمپنۍ څخه انتخاب کړو لکه: ډیل (Dell)، لینوو (Lenovo)، ایچ پی (HP)، سونی (Sony)، اپل (Apple)، توشیبا (Toshiba) او سمسنگ (Samsung)

- نسل (Generation)

د کمپیوټر ترټولو مهم د هغه نسل (Generation) دي یعنې د کمپیوټر چې څومره نسل لوړ وي هغه ښه کمپیوټر وي ځکه لوړ نسل کمپیوټر په ښه ټکنالوژي سمبال وي. ښه نو څنگه کولای سو چې د کمپیوټر نسل وگورو.

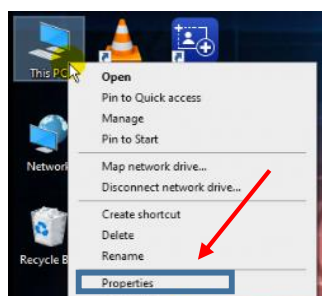

Device specifications	
Device name	DESKTOP-6F0J114
Processor	Intel(R) Core(TM) i5-2520M CPU @ 2.50GHz 2.50 GHz
Installed RAM	4.00 GB (3.88 GB usable)
Device ID	101A6B15-9F4A-45AD-A54E-C01CE1EE87BF
Product ID	00331-10000-00001-AA329
System type	64-bit operating system, x64-based processor
Pen and touch	No pen or touch input is available for this display

- کور ای (Core i)

د کمپیوټر د پروسیس لپاره د کورونو تعداد ډیر مهم دي هر څومره چې د کورونو تعداد ډیر وي په هغه اندازه د یو

کمپیوټر پروسیس چټک وي.

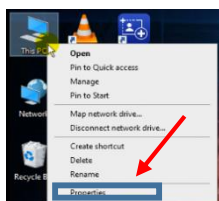

Device specifications	
Device name	DESKTOP-6F0J114
Processor	Intel(R) Core(TM) i5-2520M CPU @ 2.50GHz 2.50 GHz
Installed RAM	4.00 GB (3.88 GB usable)
Device ID	101A6B15-9F4A-45AD-A54E-C01CE1EE87BF
Product ID	00331-10000-00001-AA329
System type	64-bit operating system, x64-based processor
Pen and touch	No pen or touch input is available for this display

- ریم (RAM)

د کمپیوټر د پروسیس د تیزوالي لپاره د ریم ډیروالي هم ډیر مهم دي یعنې د پروسیسر مطابق د ریم ډیروالي د

کمپیوټر لپاره ډیر ښه دي.

Device specifications	
Device name	DESKTOP-6F0J114
Processor	Intel(R) Core(TM) i5-2520M CPU @ 2.50GHz 2.50 GHz
Installed RAM	4.00 GB (3.88 GB usable)
Device ID	101A6B15-9F4A-45AD-A54E-C01CE1EE87BF
Product ID	00331-10000-00001-AA329
System type	64-bit operating system, x64-based processor
Pen and touch	No pen or touch input is available for this display

• گرافیک (Graphic Card)

په کمپیوټر کې یو بل مهم گرافیک کارډ دی چې هرڅومره گرافیک کارډ لوړ وي په هغه اندازه یی گرافیک HD وي

• حافظه (Hard Disk)

د کمپیوټر حافظه هم له مهمو اړخونو څخه ده ځکه هارډیسک هغه څه دی چې پکښې زموږ ټوله ډاټا شتون لري.

نو باید هارډیسک د یو کمپیوټر له ۳۲۰ جی بی څخه کم نه وي لوړ چې هر څومره وي.

• بټري (Battery)

د کمپیوټر بټري د لپټاپ کمپیوټرانو لپاره ډیره مهمه ده ځکه هغه کمپیوټر چې ډیر چارج وړلای سي هغه ښه وي.

• رنگ او شکل (Color and Shape)

په یو ساده رنگ کې کمپیوټر ډیر ښه خوند کوي نه لکه سور، سپین، زرغون، شیرچایي او داسې نور تیز رنگونه.

او همدارنگه د کمپیوټر سکرین باید ۱۴ یا ۱۵ انچه وي تر دې غټ او کوچني زیاتره خلگ نه خوښوي.

نوټ: د کمپیوټر د رانیولو څخه د مخه په یو مسلکي کس باندي وگوره تر څو یو ښه کمپیوټر ترلاسه کړی.

ماخذونه

- 1) www.google.com
- 2) www.youtube.com
- 3) Shah Mahmood teacher video lectures.
- 4) Computer Fundamentals / Oxford University
- 5) د کمپیوټر بشپړه پېژندنه / کتاب
- 6) د کمپیوټر اساسات / کتاب

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library